

פסקי דין ממו"ר הגאון רבי ברוך יצחק לוין זצ"ל

רב ור"מ "מקור חיים"

מייסד וראש בית הדין לממונות בירושלים

בנידון

לא שילם מסים עירוניים בזמן מביון שלא היה לו לשלם

הנידון

ישוב שהטיל מסים על התושבים, ואחד התושבים לא היה לו כסף לשלם ולא שילם את מסיו בזמן, וחוייב ע"י מזכירות הישוב בקנס פיגורים תוך איום שאם לא ישלם את הקנס יפסקו לו את החשמל והמים.

המקורות להלכה

כשאין לעני כסף לשלם בזמן שמחוייב אם זה נחשב אונס שצבגון זה פטור מהקנס, ע"י בתש"ו ר"צ אשכנזי סי' לה שהביא בשם תשובת רדב"ז דאם נשבע לפרוע והעני אין זה אונס משום דאונס דשכיח ל"ה אונס, וכ"מ בתשובת הרא"ש שהוצא צ"י ושו"ע חו"מ סו"ס לו. ושם צ"י הביא בשם תשו' הרי"ש להיפך, וע"ש בתומים מה שחילק, וע"י צמחרי"ט ח"א סי' א' דל"ה אונס. וע"י צמחנ"א ה"י שבעות סי' יב שפסק בנשבע לפרוע ציוס פלוני והעני פטור משבעות דהוי אונס, והביא רא"י מתשו' הרא"ש שהוצא צ"י ושו"ע יו"ד סי' רלז סעי' טז, וגם הביא סיוע מתשו' הרשב"א, וחולק על מהר"צ אשכנזי ומהרי"ט. וע"י צ"י סי' לד סק"ח ובנתה"מ ס"ק ג וע"י צ"י יו"ד סי' רלז ס"ק יט ובמג"א סי' קח ס"ק יא ובקל"ה סי' נה ובנתה"מ שם וז"ל: דהא אם אין לו מעות כל הדי שנים אין לך אונס גדול מזה עכ"ל. ובתשו' הרשב"א צ"י ששבע לפרוע לחצירו לזמן פלוני ועבר הזמן ולא פרעו דאינו נפסל די"ל אונס היה ולא איתרמי ל"י וז"י והוצא צ"י סי' לד ס"ק ח.

אבל עדיין יש לפקפק בנידון דידן במיסיס שהם נרכי נצור וקצבו זמן לשלם כדי שיוכלו לכלכל את עניני הנצור ומטילים קנס על מי שלא שילם בזמן הקצוע, דלא דמי לנשבע לשלם בזמן ידוע והעני שאין לו לשלם, דאפילו לפי המחנ"א ולפי הש"ך דזה אונס דשכיח מ"מ לא אמרי' דהו"ל לאתנויי, כתב צמחנ"א דמ"מ מלי לומר אדעתא דהכי לא נשבעתי שהייתי סומך לגבות מהקפתי שיש לי על אחרים, וזה דין בשבעה דוקא, אבל במסיס דלא שייך לומר דאדעתא דהכי לא התחייבתי, דהרי עלם האונס ל"ה אונס גמור צ"י שאין לו כסף לפרוע בזמן הקצוע.

ובחוק"מ סי' לז סעי' ל הא דמסדרין דוקא בשלא נשבע לפרוע אבל אם נשבע לפרוע אין מסדרין לו והוא בעלמו חייב למכור כל מה שיש לו ואפילו חלוק ומכנסים ואצנט כדי לפרוע לבעל חובו ויתפלא באפר ולא יעבור על שבעתו ע"כ. והצ"ח בצ"ה"ג אות ס שכתשו' שבסוף חזה התנופה סיים ולא נקרא אונם להיפטר משבעתו בעוד שיש לו ברשותו איזה דבר למכור אפילו עד שו"פ. ע"כ. וכיון דלא נקרא אונם לענין שבעה כ"ש שלא נקרא אונם לענין תשלומי מסים אם יש לו ברשותו איזה דבר למכור, דהלא במסים דלרכי נכור הן אין מסדרין וה"ו כנשבע לשלם בזמן שקבע.

ועי' יד רמה צ"ב סי' עו דאם הי' שרוי עמהן באותה חצר משעבדין אותו על הכל וכו', והני שעבודי כולו דקתני גבי מי שיש לו בית בחצר אחרת וגבי מי שיש לו חצר בעיר אחרת, מטעמא דלא מיתגר ליי לבעה"צ ביתי אלא היכא דעבדי ליי לחצר דלת ונגר ומנעול, ולא מיתגר ליי לבעל החצר חצרו היכא דאית בה בעיר צורות שיחין ומערות ואמת המים למישהי מינייהו מיא דאי לא לא חזיא ליישוב, ובארץ ישראל וכיו"צ עסקינן דלרכי למישהי ממיא דמיטרא ואמטול הכי לרכי לאזמוני צורות שיחין ומערות וכיו"צ צימות הגשמים למכנס זהו מיא לימות החמה, ואם אמר לא ניחא לי מאגריהו ולא צלעריהו דינא הוא דנחתא בני מאתא או בני חצר ואגרי ליי לבית או לחצר ושקלי אאגרייהו עד דמשתלמי שיעור מאי דחזי ליה למיתב בהדייהו בהוא חיוצא ומסתלק, מידי דהוה אבית ועליה של שנים שנפלו ואין בעה"צ רואה לבנות. וה"מ דלא דייר בגוייהו אבל היכא דדייר בגוייהו משכוני נמי ממשכנין ליי ע"כ.

ומבואר בין אס דר בגוייהו ובין אס לא דר בגוייהו יש לבני העיר לגבות רק מה שראוי לת לחלקו אבל לא יותר, ואם דר ציניהם ממשכנין אותו על חלקו שצריך להשתתף בצרכי העיר, אבל לא נזכר כלל שיש לבני העיר רשות לקנום את השכן דאמר לא ניחא ליי מאגרייהו ולא צלערייהו. והא דבהוא טבחי דקרעו למשכי, הרי דיש להם רשות גם לקנום, שאני התם דאין עלה אחרת דאילו היתה להם עלה אחרת לחזק את השותפות לא היו מתנים מתנים בהדי הדדי דכל דעביד צימא דחצרי' לקרעינהו למשכיה, אבל צשיעבודים של בני העיר דיש להם עלות אחרות בכדי לשעבד את בני העיר ולגבות את חלקם לא מנינו שיש להם רשות לקנום, ולכל היותר אין להם אלא להפסיק את המים או החשמל, ויש להם רשות לזה כדי שהשכן בן העיר יכניס את חלקו שהוא משועבד, אבל לא יותר מזה וכלשון הרמ"ה ושקלי אאגרייהו עד דמשתלמו שיעור מאי דחזי ליי למיתב בהדייהו בהוא חיוצא ומסתלק. ולהעמיד את עצמם במקום הזקנים והראשים כל אשר לא יבא וגוי יחרם כל רכושו, לא שמענו דיוכלו להשתמש בכח של הפקר צ"ד הפקר.

והא דפסק בשו"ע חו"מ סי' נה צמי שפרע מקלת חובו והשליש את השטר וא"ל אס לא נתתי לך עד יום פלוני תן לו שטרו, והגיע הזמן ולא נתן לו אס קנו מידו עלי' צבי"ד השוב ה"ו קנה והוא שיתפוס זכויותיו צבי"ד והוא שלא יהי אנום, התם דקנס את עלמו אס אין זה אסמכתא אין אומרים לו מה לעשות, אבל צ"י טובי העיר או אנשי העיר לא מנינו שיש להם רשות לקנום את המפגר בתשלומי המסים כשיש להם עלות אחרות, וכנ"ל.

אלא דאם בני העיר היו לרכיכים להוליא הולאות ע"מ לממן את לרכי העיר הרי אחד מצני העיר שלא פרע את חלקו בזמן הוא משועבד על חלקו בהולאות, וזה אפשר להעריך כמה חלקו בהולאות, אבל לקנום אותו יותר מזה לא שמענו.

שוב התבוננתי, דהלא באסיפה הכללית של כל הישוב קבלו כולם את ההצעה להטיל קנס על מפגרי
תשלומי המסים, לכן כיון שכולם הסכימו לקנס הזה ה"ז דמי להני טבחי שהסכימו לקנס, וגם המרא
דאתרא היה בשעת מעשה, לכן היחיד שטוען מה שטוען אין בדבריו כלום, אלא כדאי מאד שהמוזכירות
תתחשב במקרה המסויים הזה שהלחץ זה הדחק גרם שלא שילם את המסים בזמן.